

Informacja o przebiegu dochodzenia dyscyplinarnego prowadzonego przez Krajowego Rzecznika Dyscyplinarnego – stan prawny na 1 stycznia 2024 roku

Podstawy prawne:

- 1) ustawa z dnia 11 maja 2017 r. o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1015 z późn. zm.), zwana dalej „ustawą”;
- 3) ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t. j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 z późn. zm.), zwana dalej „kpk”;
- 4) rozdziały I-III ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 z późn. zm.), zwana dalej „kk”.

Ileokroć w tekście jest mowa o „Rzeczniku”, należy przez to rozumieć Krajowego Rzecznika Dyscyplinarnego i jego zastępców.

Z dniem wejścia w życie przepisów ustawy zmieniającej dotychczasowe regulacje postępowania dyscyplinarnego, tj. od dnia 1 stycznia 2020 r., Rzecznicy prowadzą postępowanie dyscyplinarne przeciwko biegłym rewidentom naruszającym przepisy określone w art. 139 ust. 2 ustawy, w sprawach przewinień innych, niż powstałych przy wykonywaniu usług atestacyjnych oraz usług pokrewnych zgodnie z krajowymi standardami wykonywania zawodu, a także dotyczących naruszeń obowiązków z zakresu obligatoryjnego doskonalenia zawodowego.

Postępowanie dyscyplinarne wszczyna się z urzędu lub na podstawie zawiadomień (skarg i wniosków) składanych do Polskiej Izby Biegłych Rewidentów (dalej „PIBR”), wskazujących na odpowiedzialność dyscyplinarną biegłego rewidenta.

A. Postępowanie wyjaśniające

Dochodzenie może być poprzedzone wszczęciem postępowania wyjaśniającego w przypadku, gdy zachodzi potrzeba dokonania dodatkowych ustaleń lub uzupełnienia danych, którego zasady reguluje art. 148 ustawy. Postępowania wyjaśniającego nie wszczyna się, gdy zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przewinienia dyscyplinarnego złoży Krajowa Rada Biegłych Rewidentów (dalej „KRBR”), Polska Agencja Nadzoru Audytowego (dalej „PANA”), Komisja Nadzoru Finansowego (dalej „KNF”), Minister Sprawiedliwości oraz Minister właściwy do spraw finansów publicznych.

Postępowanie wyjaśniającego trwa nie dłużej niż 2 miesiące od dnia jego wszczęcia i nie może zostać przedłużone.

Zawiadomienie o wszczęciu postępowania wyjaśniającego doręczane jest za potwierdzeniem odbioru osobie lub podmiotowi, który złożył zawiadomienie oraz biegłemu rewidentowi, którego skarga lub wniosek dotyczy. Na tym etapie – poprzedzającym dochodzenie dyscyplinarne – Rzecznik zwraca się do wnioskodawców o dodatkowe informacje, dokumenty bądź inne dane dotyczące sprawy, które są niezbędne dla oceny uprawdopodobnienia, czy zachodzi podejrzenie popełnienia przewinienia dyscyplinarnego.

Postępowanie wyjaśniające kończy się wydaniem postanowienia o:

- wszczęciu dochodzenia dyscyplinarnego,
- odmowie wszczęcia dochodzenia.

Na postanowienie o odmowie wszczęcia dochodzenia osobie lub podmiotowi, który złożył zawiadomienie przysługuje prawo wniesienia zażalenia do Krajowego Sądu Dyscyplinarnego (dalej „KSD”).

Na etapie postępowania wyjaśniającego nie ma jeszcze stron postępowania dyscyplinarnego, co oznacza, że jego uczestnicy nie mają praw i obowiązków przysługujących stronom.

B. Dochodzenie dyscyplinarne.

Dochodzenie dyscyplinarne wszczywa się, gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przewinienia dyscyplinarnego, które polega na naruszeniu przez biegłego rewidenta przepisów wskazanych w art. 139 ust. 2 ustawy, dotyczących:

- a) wykonywania zawodu, zasad etyki zawodowej, niezależności lub krajowych standardów wykonywania zawodu,
- b) realizacji obowiązków związanych z przynależnością do samorządu zawodowego biegłych rewidentów,
- c) prowadzenia działalności w formie firmy audytorskiej, o której mowa w art. 46, w tym jako wspólnik spółki cywilnej, jawnej, partnerskiej lub komandytowej,
- d) pełnienia funkcji w organach zarządzających lub nadzorczych firm audytorskich.

Osoba lub podmiot, który złożył zawiadomienie oraz biegły rewident, którego sprawa dotyczy powinni zostać powiadomieni w terminie 30 dni o wszczęciu dochodzenia dyscyplinarnego (art. 147 ust. 3 ustawy).

Ustawa nie określa terminu zakończenia dochodzenia, w związku z czym przyjmuje się termin trzech miesięcy wynikający z art. 310 § 1 kpk, który może zostać przedłużony na czas oznaczony przez prowadzącego dochodzenie, jednak nie dłuższy niż rok. W przypadkach szczególnie uzasadnionych (o wyjątkowo skomplikowanym charakterze oraz ze względu na opóźnienia korespondencji z jego uczestnikami i stronami), dalsze przedłużenie na czas oznaczony następuje w uzgodnieniu z Krajowym Rzecznikiem Dyscyplinarnym, który wydaje zarządzenie przedłużające dochodzenie także na czas oznaczony. Odpowiednie stosowanie przepisów wynikających z kpk jest potwierdzone w art. 171 pkt 1 ustawy, przy czym ma to zastosowanie również w innych szczegółowych kwestiach nieuregulowanych w ustawie, co zostanie zaprezentowane w dalszej części niniejszej informacji.

Celem dochodzenia dyscyplinarnego jest uzyskanie dowodów popełnienia przewinienia dyscyplinarnego oraz wykazanie winy biegłego rewidenta. Stosując zasadę obiektywizmu, w toku dochodzenia dyscyplinarnego równoprawne są dowody przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść biegłego rewidenta, z zastrzeżeniem, że wątpliwości zawsze są interpretowane na korzyść obwinionego. Dochodzenie dyscyplinarne w początkowej fazie jest prowadzone w sprawie, a nie przeciwko osobie biegłego rewidenta. Zebrany w toku dochodzenia dyscyplinarnego materiał dowodowy potwierdzający popełnienie przewinienia dyscyplinarnego przez biegłego rewidenta, uzasadnia wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów (art. 150 ustawy). Od tego momentu dochodzenie dyscyplinarne prowadzone jest przeciwko osobie, w związku z czym biegły rewident, którego sprawa dotyczy, staje się stroną postępowania dyscyplinarnego (obwinionym), składa wyjaśnienia lub może odmówić ich składania zgodnie z art. 175 § 1 kpk. Prawo to jest potwierdzone w formie przekazania obwinionemu na piśmie pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach, zgodnie z art. 300 kpk.

W tym dokumencie wśród podstawowych uprawnień na uwagę zasługuje:

- prawo do korzystania z pomocy wybranego przez siebie obrońcy, a w przypadku braku możliwości korzystania z tego uprawnienia, na jego wniosek w przypadku trudnej sytuacji materialnej oraz choroby (utrata słuchu lub wzroku), celowe jest wystąpienie o wyznaczenie obrońcy z urzędu z listy prowadzonej przez KSD, przy czym zgodnie z art. 146 ustawy dopuszczalne jest korzystanie maksymalnie z trzech obrońców spośród biegłych rewidentów, adwokatów lub radców prawnych,
- prawo do składania wniosków o dokonanie czynności dochodzenia (art. 315 § 1 kpk) oraz prawo do złożenia wniosku o końcowe zaznajomienie się z materiałami postępowania (art. 321 § 1 kpk), jak również prawo do dostępu do akt sprawy, celem zapoznania się z materiałem dowodowym, sporządzenia odpisów oraz kopii dokumentów,
- prawo do złożenia wniosku o skierowanie sprawy do postępowania mediacyjnego (art. 23a kpk) oraz prawo do uzgodnienia z Rzecznikiem wniosku o wydanie orzeczenia i wymierzenie przez KSD uzgodnionych kar lub innych środków karnych, bez przeprowadzenia dowodów (art. 335 kpk).

Wśród obowiązków wymienionych w pouczeniu zawarte są czynności o charakterze porządkowym, w tym: stawienia się na wezwanie, informacje adresowe oraz wskazanie, że zgodnie art. 74 § 1 kpk obwiniony nie ma obowiązku dowodzenia swej niewinności ani obowiązku dostarczenia dowodów na swoją niekorzyść.

Ustawa w art. 156 ust. 2 stanowi, że w toku postępowania dyscyplinarnego korespondencja może być doręczana, za zgodą stron, także przy użyciu środków komunikacji elektronicznej w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 344). W takim przypadku dowodem doręczenia jest potwierdzenie transmisji danych.

W tym stadium postępowania dyscyplinarnego biegły rewident poza ww. uprawnieniami może zgłaszać dodatkowe wnioski dowodowe, przy czym nie jest zobligowany do ich uprawdopodobnienia. Wnioski dowodowe mogą być składane również po końcowym zaznajomieniu z materiałami postępowania, jednak tylko w przypadku, gdy obwiniony biegły rewident zgłosił wcześniej (po otrzymaniu zarzutów) wniosek o przeprowadzenie tego zaznajomienia w trybie art. 321 § 1 kpk. Informacja o możliwości końcowego zaznajomienia się z materiałami postępowania jest przekazywana obwinionemu i jego obrońcy w piśmie przesyłającym zarzuty, które zawiera również pouczenie o prawie do przejrzenia akt sprawy.

Z czynności końcowego zaznajomienia z materiałami postępowania sporządzany jest protokół, z pouczeniem o możliwości złożenia wniosków dowodowych w terminie 3 dni od daty zapoznania się z treścią tych materiałów (art. 321 § 5 kpk).

Prawo do uzgodnienia kary z Rzecznikiem poprzez złożenie oświadczenia o przyznaniu się do winy i popełnieniu przewinienia dyscyplinarnego zapewnia istotne uproszczenie dochodzenia i przyspieszenie jego zakończenia. Uzgodnienie kary powoduje bowiem sporządzenie przez Rzecznika wniosku o wydanie wyroku skazującego, na posiedzeniu bez przeprowadzenia rozprawy. (art. 335 § 1 kpk)

Biegły rewident w postępowaniu sądowym do chwili ukończenia pierwszego przesłuchania wszystkich obwinionych na rozprawie głównej może również samodzielnie złożyć wniosek o dobrowolne poddanie się karze, jednak wówczas KSD może wniosek uwzględnić tylko wtedy, gdy Rzecznik i pokrzywdzony temu się nie sprzeciwią (art. 387 kpk).

W sprawach, w których brak wniosku o uzgodnienie kary lub wniosek tego rodzaju nie może zostać uwzględniony wobec istotnego naruszenia przepisów, o których mowa w art. 139 ust. 2 ustawy,

dochodzenie dyscyplinarne podlega zamknięciu, a następnie sporządza się w terminie 14 dni wniosek o ukaranie i wnosi go do KSD (art. 152 ustawy). Wnioski o ukaranie oraz ich uzasadnienie są formułowane z uwzględnieniem zasad odpowiedzialności karnej, form popełnienia czynu oraz zasad wyłączenia odpowiedzialności karnej. Wymienione zasady określone w rozdz. I–III kk zostały wprowadzone do postępowania dyscyplinarnego na podstawie art. 171 pkt 2 ustawy.

II. Informacje końcowe

W postępowaniu dyscyplinarnym zgodnie z art. 144 i 145 ustawy przewidziane są, jak to już zaznaczono, uprawnienia PANA do przystąpienia do każdej sprawy na prawach strony oraz wglądu do akt, żądania sporządzenia kopii akt, informacji o wynikach postępowania oraz doręczenia prawomocnych orzeczeń lub postanowień z aktami sprawy.

Rzecznicy są niezależni w zakresie realizowania zadań w toku postępowania dyscyplinarnego i podlegają przepisom prawa, krajowym standardom wykonywania zawodu oraz zasadom etyki zawodowej, co wynika z art. 169 ustawy.

Z realizacji swoich zadań, wymienionych w art. 34 ustawy, Krajowy Rzecznik Dyscyplinarny sporządza roczne sprawozdanie, które przedkłada KRBR oraz PANA (która sprawuje nadzór publiczny nad samorządem biegłych rewidentów oraz jego organami).

Wynika to z zadań PANA określonych w art. 90 ust. 5 ustawy, w którym wskazano na obowiązki informacyjne dotyczące: funkcjonowania systemu zapewniania jakości, wyników postępowań dyscyplinarnych, karach nałożonych na firmy audytorskie oraz innych podjętych działań nadzorczych.

Krajowy Rzecznik Dyscyplinarny

Ewa Sobińska